

Pointer, Korthals-Griffon en Cesky Fousek. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

De Pointer, Griffon Korthals en Cesky Fousek horen alle drie tot de staande jachthonden: honden die stil blijven 'voorstaan' als ze wild ruiken en daarmee de jager aanwijzen waar het zit. Hoewel er al vanaf de late middeleeuwen staande honden werden gebruikt, is het pas in de 19^e eeuw geweest dat deze honden omgevormd werden tot echte rassen. De Korthals-Griffon werd zelfs door de Nederlander Eduard Korthals (1851-1896) als apart ras gecreëerd uit verschillende (staande) jachthonden.

Minder edel

Tot ver in de 18^e eeuw golden staande honden als minder edel dan meutehonden, omdat ze vooral gebruikt werden voor de minder prestigieuze jacht 'voor de pot'. De adel jaagde vooral voor de sport en niet zozeer voor het voedsel. Wie rijk was, hoefde immers niet zelf te jagen om goed eten op tafel te krijgen. De jacht was bij uitstek een middel voor de adel om haar rijkdom en verfijnde levenswijze te laten zien. Men genoot van de schoonheid van de jacht waarbij de mensen, paarden en honden fraai waren uitgedost en van het spektakel waarmee herten, wolven en wilde zwijnen werden opgejaagd door hazewinden en meutehonden.

Kruisboog

Kwartels, patrijzen, fazanten en sneeuwhoenders 'voor de pot' ving men met behulp van netten en een groot soort spaniels die getraind waren om te gaan liggen als ze het wild bespeurden, zodat het net over de vogels en de hond heen gegooid kon worden. In Engeland noemde men deze honden '*setting spaniels*' of setters.

In de 15^e of 16^e eeuw ontstond er in Spanje echter de gewoonte om patrijzen en kwartels op de grond te schieten met een kruisboog. Om het wild op te sporen en tot vlakbij te kunnen naderen, maakte men gebruik van kortharige honden die het wild tot vlakbij beslopen en dan roerloos bleven staan. De oudste traktaten waarin deze Spaanse staande honden voor het eerst beschreven worden, stammen uit de 16^e eeuw.

Trainbaarheid

Deze andere vorm van jacht eiste het uiterste van de honden op gebied van trainbaarheid. Ze moesten echter ook over speciale natuurlijke eigenschappen beschikken. Grondvogels, zoals patrijzen en kwartels houden zich schuil tussen ruige begroeiing. Wanneer ze gevaar bespeuren, drukken ze zich en blijven doodstil zitten. Dat kunnen ze zich permitteren, omdat ze een goede schutkleur hebben en heel weinig lucht afgeven, zodat hun natuurlijke vijanden hun gemakkelijk voorbijlopen.

Om de vogels tussen de begroeiing op te sporen, moesten honden dus een bijzonder goede neus hebben. Belangrijk was ook dat zij met een 'hoge neus' op de wind jaagden en niet met hun neus aan de grond. Het risico was dan namelijk te groot dat de hond te ver zou doorlopen, waardoor de vogels voortijdig zouden opvliegen.

Besluipen

Omdat de jager de vogels heel dicht moest kunnen naderen om deze met een pijl op de grond te kunnen schieten, moesten de honden ook een natuurlijke neiging hebben om het wild heel voorzichtig en stilletjes te besluipen tot ze maar een of twee meter van de vogel waren verwijderd om dan stil te blijven staan.

Om zulke staande honden te fokken hebben de Spanjaarden waarschijnlijk *limiers* of *lymers* gebruikt. Deze honden werden in de Middeleeuwen gebruikt om aangeliend de legers en verblijfplaatsen van bepaalde wildsoorten op te sporen als voorbereiding op de meutejacht. Anders dan meutehonden, blaften ze niet als ze wild roken en speurden ze met een hoge neus.

Haakbus

De Spaanse staande honden moesten bijzonder gehoorzaam zijn. Ze moesten op minimale stemcommando's en vooral handgebaren reageren om de vogels niet voortijdig op te stoten. In de 16^e eeuw begon men echter ook af en toe te jagen met haakbussen, een primitief soort geweren. Aanvankelijk schoot men de patrijzen met de haakbus terwijl ze nog op de grond zaten, maar al snel werd het de sport om ze te schieten nadat ze waren opgevolgen. Dat vereiste meer van de schietkunst van de jager, maar wat minder van de gehoorzaamheid van de honden; reden dat Alonzo Martinez de Espinar in 1644 klaagde dat de staande honden niet meer zo goed waren als vroeger; niemand nam meer de moeite om ze fatsoenlijk te trainen.

In de lucht

De Spaanse staande honden raakten al snel bekend bij de jagende elite van Europa vanwege hun speciale jachteigenschappen. Ze waren een gewild relatiegeschenk en werden meegenomen uit Spanje om elders zelf staande honden te fokken. Zo ontstonden er overal in Europa lokale variëteiten aan staande honden.

In de 17^e en 18^e eeuw werd ook in de Engeland de jacht met het geweer op patrijzen, kwartels, fazanten en Schotse sneeuwhoenders (*red grouse*) steeds populairder als sport, met name in de uitgestrekte heidegebieden en ruigtes waar deze laatste veelvuldig voorkwamen. Allerlei technische verbeteringen aan het geweer waardoor men sneller achtereen en over een grotere afstand trefzekerder kon schieten gaven aan het einde van de 18^e eeuw een extra impuls aan de jacht met staande honden. In de Engeland werden pointers en de setters aan het begin van de 19^e eeuw de meest gebruikte honden voor deze 'voor de voet' jacht, waarbij opvliegende grondvogels in de lucht werden geschoten.

Snellere hond

Omdat men nu vaker en verder kon schieten kregen de Engelsen aan het begin van de 19^e eeuw behoefte aan een snellere hond. Daarom werden volgens tijdgenoten de van de Spaanse pointers afstammende honden gekruist met meutehonden (*fox-hounds*). De hieruit voortgekomen (Engelse) pointers verschilden in veel opzichten van de Spaanse.

De Spaanse pointer was zwaar gebouwd, had een vrij korte snuit en was naar de mening van de Engelse dierenarts Youatt in zijn *Book of the Dog* uit 1845 slecht gehumeurd (*ill-tempered*): hij gromde tegen iedereen die hem wilde aaien, zelfs tegen zijn eigen baas. Hij werkte langzaam, maar was wel trefzeker en stond van nature voor. De Engelse pointer was door de vermenging met de *fox-hound* volgens Youatt vriendelijker, sneller en actiever dan

de Spaanse pointer, maar hij had een slechtere ‘neus’ en stond van nature veel minder goed voor: het kostte veel training en tijd om hem goed te leren voorstaan.

Gehoorzaamheid en stabiliteit

Youatt is een van de weinigen die wat meer over het karakter van de pointer vertelt dan de meeste latere 19^e eeuwse kynologen. Die beperken zich helaas meestal alleen tot zijn jachtkwaliteiten. In Youatt's tijd was er echter nogal wat discussie over welke hond de beste was voor de jacht ‘voor de voet’, de pointer of de setter. Youatt vond het een kwestie van smaak. Er waren nogal wat verschillen en beide hadden voor- en nadelen. De setter was actiever dan de pointer en had meer uithoudingsvermogen. Hij ging ook gemakkelijk het water in, terwijl de pointer daar een aperte hekel aan had. De setter was veel socialer en aanhankelijker dan de pointer. Hij hield van zijn baas voor wat die was, de pointer alleen door wat hij samen met hem kon doen. De pointer was dan wel minder levendig, maar hij was wel standvastiger en moediger. Hij kon ook mentaal veel meer hebben dan een setter. Als je een setter afstrafte, dan kon je het verder wel schudden. Hij werd schuw en onbruikbaar voor de jacht; een pointer bleef gewoon zijn werk doen. Het grote voordeel van de pointer was zijn gehoorzaamheid en stabiliteit, maar als je een lieve, trouwe, aanhankelijke hond wilde, dan moest je een setter nemen.

Ondermijnd

Hoewel de pointers in de tweede helft van de 19^e eeuw een stuk ranker, atletischer en sneller waren geworden dan de Spaanse, hadden de kruisingen met de *fox-hounds* veel oorspronkelijke karakteristieke eigenschappen ondermijnd. Niet alleen waren de pointers daardoor meer geneigd om toch (voortijdig) het wild op te jagen in plaats van stil te blijven staan, het had er ook voor gezorgd dat ze zich tijdens de jacht met elkaar gingen bemoeien. Meutehonden zijn bijzonder sociaal. Ze werken sterk samen bij het jagen, houden elkaar in de gaten en blijven gemakkelijk bij elkaar. Het waren eigenschappen waarop door de Engelsen sterk was geselecteerd bij het fokken van foxhounds en greyhounds. In de 19^e eeuw werd deze gedragingen geïnterpreteerd als jaloezie (*jealousy*) bij het jagen: men dacht dat iedere hond het wild als eerste wilde vangen en daarom op kop probeerde te komen.

Fatal defect

Voor een pointer was dit echter een *fatal defect* dat ook bijzonder storend was bij de *field trials* die men in de tweede helft van de 19^e eeuw ging organiseren. In veel gevallen werden hierbij twee pointers tegelijk voorgejaagd op hetzelfde uit te kammen stuk. Volgens de regels hoorde de ene hond uit zichzelf te stoppen als de ander wild rook en ging voorstaan. Wanneer hij doorliep om te kijken wat de ander gevonden had, dan kostte dat punten en (geld)prijzen. Door selectief te fokken probeerde men met succes honden te creëren die goed konden (leren) voorstaan staan en toch snel waren. Toch verloor de pointer het, ondanks de ‘verbeteringen’ rond 1880 van de setter als jachthond.

Bibberend

De pointer werd vooral gebruikt voor de jacht op patrijzen en kwartels. Hij was namelijk veel minder geschikt voor de jacht op *grouse*. Deze meest prestigieuze van alle jachten vond plaats in Noord-Engeland en Schotland in het late najaar, als het nat en koud was. Door hun korte vacht hadden de honden het al snel zo koud dat ze het bibberend voor gezien hielden. Bovendien hadden ze onvoldoende uithoudingsvermogen om het lang vol te houden in de zompige hei. De setter was geschikter voor het werk op ruig terrein en was ook wat weerbestendiger, al had óók hij het snel koud.

Machinaal maaien

De voornaamste reden was echter dat men rond 1870 steeds meer overging op het machinaal maaien van de graanvelden, waar de kwartels en patrijzen zich in het najaar tussen de stoppels schuilhielden. Doordat het graan door de machines heel dicht bij de grond werden afgemaaid en er zodoende geen lange stoppels meer waren waartussen zij zich konden verstoppen, konden de jagers de vogels gewoon zelf zien zitten. Niet alleen hadden ze hierdoor geen honden meer nodig om deze op te sporen, het plezier en de spanning van de sport werd hierdoor volledig teniet gedaan. William Arkwright, die zeer goed presterende zwarte pointers fokte, hield in 1902 in zijn boek *The Pointer and his predecessors* nog een lofzang op het individueel ‘voor de voet’ jagen met de pointer op *grouse* - wat hij veel sportiever vond dan het massaal afknallen van deze vogels bij de door de elite georganiseerde drijfjachten. Hij kon echter niet voorkomen dat de Pointer steeds meer een tentoonstellingsras werd, waarbij men weinig oog had voor de specifieke jachteigenschappen.

Verwant

Ook op het vasteland van Europa verkreeg men in de 17^e, 18^e en 19^e eeuw staande honden door verschillende lokale (jacht)hondentypes die over een aantal gewenste eigenschappen beschikten met elkaar te kruisen. Aangezien de Europese adel elkaar regelmatig honden als relatiegeschenk cadeau deed, gebruikte men daarvoor ook allerlei (afstammelingen van) uit het buitenland afkomstige staande honden, zoals setters en pointers. DNA onderzoek van Parra en collega's (2008) laat dan ook zien dat diverse Duitse, Franse, Spaanse en Engelse staande honderrassen via de vrouwelijke of mannelijke lijn verwant zijn. Waarschijnlijk dateert de grootste vermenging van diverse staande honden op het continent uit de tweede helft van de 19^e eeuw toen men deze in navolging van de Engelsen ging onderverdelen in aparte ‘rassen’.

Nationale vertegenwoordigers

Onder invloed van het nationalisme ging men op zoek naar ideale ‘nationale vertegenwoordigers’ van een bepaald type honden en verdeelde die onder op basis van uiterlijk en vachttype. Zo werden er bijvoorbeeld rond 1880 in het Duitse Rijk aparte rasstandaarden opgesteld voor de Duitse Staande Korthaar, Draadhaar en Langhaar. Deze rassen werden bewust gecreëerd, door in de beginfase honden van een bepaald type te kruisen om vervolgens – als men tevreden was over het resultaat – door middel van inteelt of lijnteelt het ideaal bevonden uiterlijk vast te leggen. Zo werden bijvoorbeeld vijf verschillende types langharige staande honden gecombineerd tot de Duitse Staande Langhaar.

Bohemen

Ruwharige staande honden kwamen eind 19^e eeuw niet alleen in het Duitse Rijk voor, maar ook in Polen en in het koninkrijk Bohemen. Bohemen – het Slavische woord voor Bohemen is Cesky – is een gebied dat tegenwoordig bij Tsjechië hoort, maar tot 1918 deel uitmaakte van eerst het Duitse Rijk en later het keizerrijk Oostenrijk-Hongarije. Toen na de Eerste Wereldoorlog Tsjecho-Slowakije als aparte nationale staat werd gecreëerd, probeerde men met de weinige honden die er na het oorlogsgeweld waren overgebleven, een nationaal staande-hondenras op te bouwen. Dit ras noemde men de Cesky Fousek. In 1931 werd er een rasstandaard voor opgesteld. Toen het ras na de Tweede Wereldoorlog wederom vrijwel uitgestorven was, probeerde men het weer op te bouwen door de Duitse Staande Draadhaar en Korthaar in te kruisen. In 1957 werd het stamboek gesloten en in 1963 werd het ras door de FCI erkend.

Streng selectie

Ook de Korthals Griffon is een uit diverse staande honden samengesteld ras. Het ras werd gecreëerd door de Nederlander Eduard Korthals (1851-1896), die als levensdoel had de ideale ruwharige staande hond te fokken: een passievolle hond met een goed karakter en een bijzonder goede neus die perfect voorstond. Een deel van de honden waarmee Korthals ging fokken waren afkomstig uit Duitsland, waar hij vanaf 1876 woonde en jachthonden trainde voor adellijke heren, zoals Albrecht zu Soms-Braunfeld, een liefhebber en fokker van setters en pointers. Korthals ging stelselmatig te werk en selecteerde streng. Hij kocht bij handelaren en jachtopzieners ruwharige jachthonden op die hem wat betreft uiterlijk en jachteigenschappen aanstonden. Wat de achtergrond van deze honden was, is grotendeels onbekend. Van de via inteelt en lijnteelt verkregen nakomelingen hield Korthals alleen de honden aan die volkomen voldeden aan zijn eisen; de rest werd geëlimineerd.

Griffon

Het zou tot 1886 duren eer er, wat Korthals betrof, sprake was van een gelijkmatig verervend ras. Hij meldde toen in *Der Hund* dat hij een consistent verervende ruwharige staande hond had gefokt. Korthals noemde deze honden ‘griffon’ - de Franse naam voor ruwharige honden. In 1891 werd door de in 1888 in Mainz opgerichte Griffon Club – waarvan Korthals medeoprichter was – bepaald dat de honden die van vaders- en moederskant teruggingen op acht, door Korthals als stamvaders/moeders aangewezen honden, voortaan aangeduid zouden worden als de Korthals-Griffon.

Omdat zowel Korthals als de fokkers van de Cesky Fousek vooral jagers waren, werden jachteigenschappen nauwlettend in de gaten gehouden. Zo organiseerde de Griffon Club ook *field trials* voor dit doel.

Anders georganiseerd

In Duitsland en Bohemen was de jacht in de 19^e en 20ste eeuw wat anders georganiseerd dan in Engeland. In Engeland waren de honden verder gespecialiseerd in een bepaald jachthondenwerk. Setters en pointers werkten daar meestal alleen vóór het schot; het apporteren van de geschoten dieren werd aan een speciaal daarvoor gefokte retriever

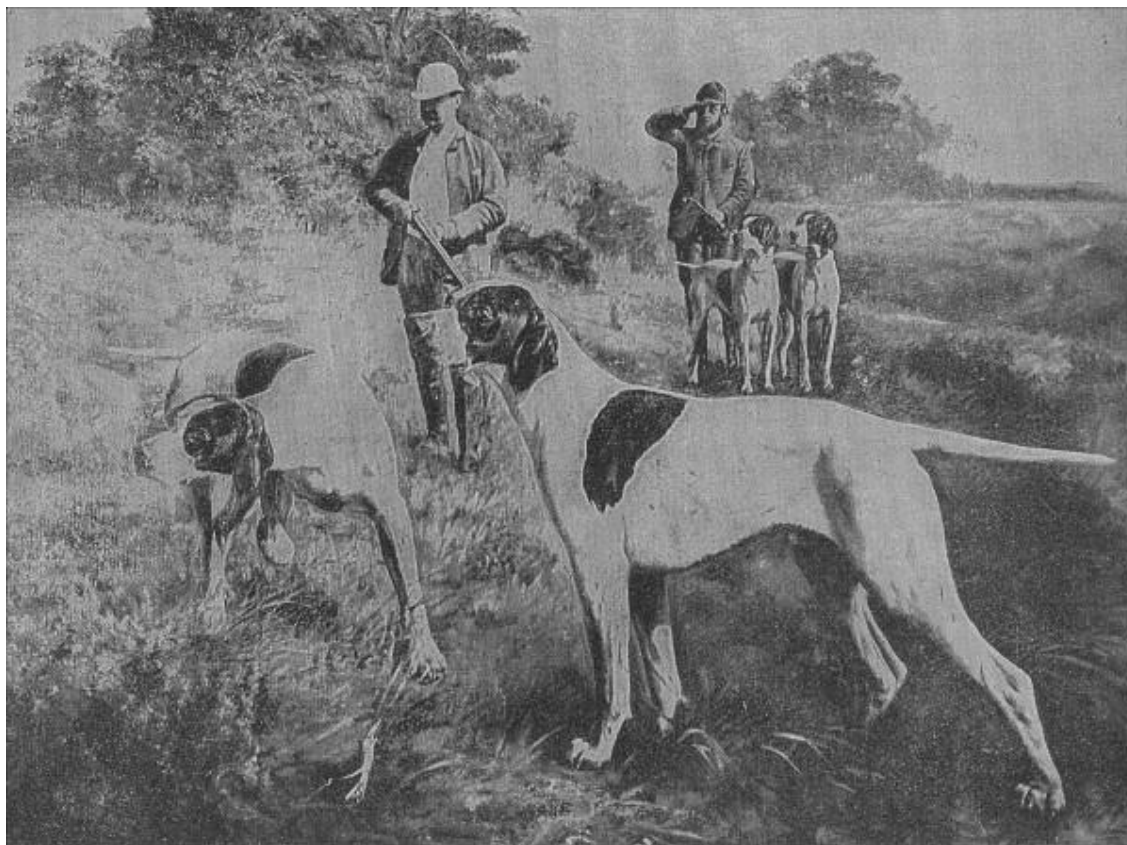
overgelaten. De continentale honden waren wat meer allrounders die ook vlekkeloos moesten kunnen apporteren. In Engeland werden de setters en pointers bovendien meestal alleen voor de jacht op vogels gebruikt. Voor het jagen van hazen en vossen gebruikte men meutehonden. In Duitsland, Bohemen en Oostenrijk was de *par force* jacht met meutehonden om ecologische redenen veel minder verbreid dan in Frankrijk en Engeland. Bovendien werd zij kort voor de Tweede Wereldoorlog verboden door de nazi's. Staande honden, zoals de draadharen, werden daarom ook gebruikt voor de jacht op het schadelijk geachte haarwild (haas) en roofwild (wilde kat en vos).

Gevoelig

Aangezien niet alle haarwild en roofwild dood was als het moest worden geapporteerd, werd van honden als de Cesky Fousek en de Korthals van nature veel meer felheid en doortastendheid geëist dan van een pointer. Anderzijds werden er hierdoor zeer grote eisen gesteld aan de gehoorzaamheid van de honden, omdat men nu eenmaal geen honden kon gebruiken die zelfstandig van alles achterna jaagden, doodbeten en oppeuzelden. Daarom werden waarschijnlijk onwillekeurig ook honden geselecteerd bij de opbouw van de rassen die goed reageerden op - vaak hardhandige - correcties, zonder te bang te worden om nog iets te doen. Vaak zijn de Korthals en de Cesky Fousek dan ook, ondanks hun jachtpassie en felheid naar wild, uiterst gevoelig voor de stemmingen van mensen.

Wetenschappelijke literatuur:

Parra, D, Mendez, S., Cannon, J. & Dunner, S, (2008) Genetic differentiation in pointing dog breeds inferred from microsatellites and mitochondrial DNA sequence. *Animal Genetics*, 39, 1-7.

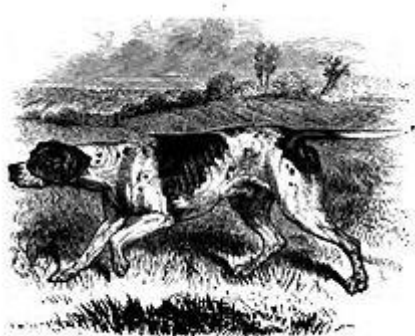

A GRAPHIC QUARTETTE.

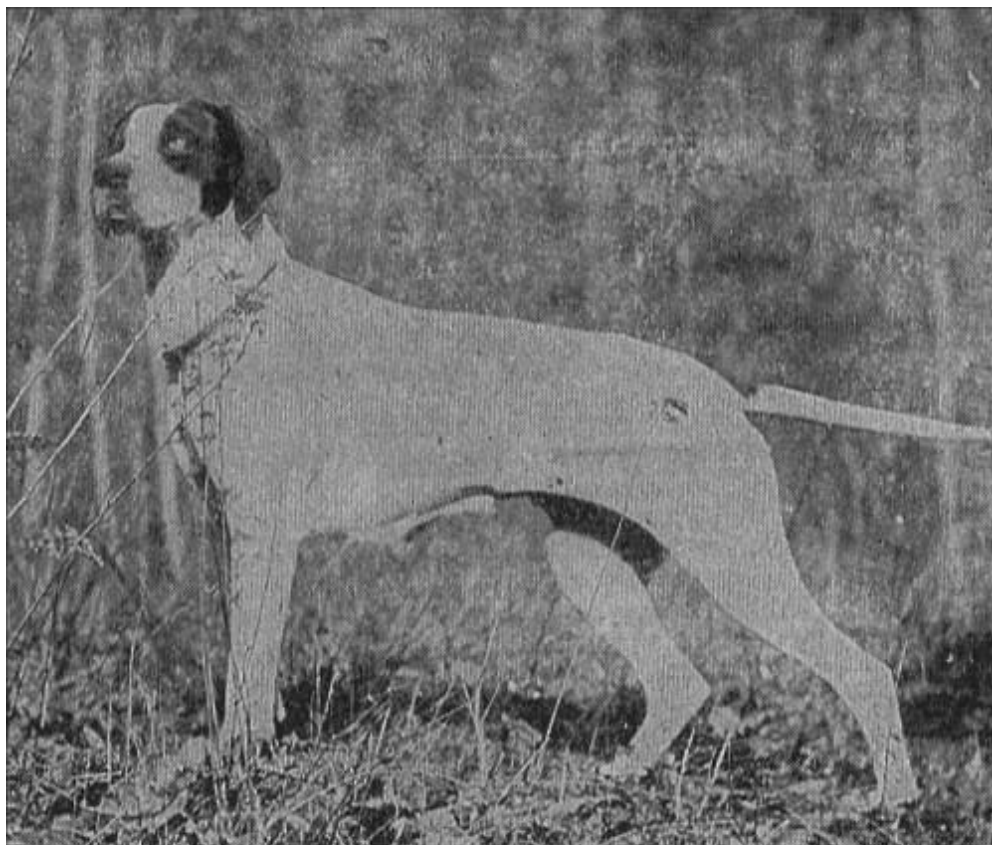
CHAMPION LASS OF BOW.

CHAMPION LAD OF BOW.

CHAMPION REVEL III. CHAMPION BRACKET.

"SAXONO," a modern English Pointer.

CHAMPION REVEL III. (8062).

